

Крим», «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про вибори Президента України», «Про політичні партії в Україні», а також у «Кримінальний кодекс України». Окрім того, врахувати означені моменти при доопрацюванні чи розробці нової редакції Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Третє – принципова перевірка органами, які відповідають за безпеку держави (РНБО, СБУ), діяльності навколоцерковних громадських організацій (Союз православних братств України, Союз православних громадян України, Православний вибір, братство Олександра Невського тощо) на предмет наявності в ній складових, що дестабілізують ситуацію, несуть напругу, непорозуміння та конфліктність в українське суспільство.

Четверте – модернізація національної моделі державно-церковних відносин на договірних засадах. Цього вимагають українські реалії, в яких демократичні принципи не працюють ефективно і створюють масу правових колізій. Має бути розроблена Концепція державно-церковних відносин, а на її основі – новий Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

П'яте – реалізація Державним комітетом України у справах національностей та релігій перереєстрації УПЦ МП під назвою, котра чітко відтворювала б сутність цієї релігійної організації та показувала, що вона є структурно-організаційною одиницею Російської Православної Церкви.

Шосте – проведення толерантної інформаційної політики на загальнонаціональному рівні (через телебачення, пресу, інтернет-видання, публічні заходи, навчально-виховні заклади тощо) з метою подолання усталених стереотипів у масовій свідомості про українське суспільство як суспільство конфесійно розколоте. Доцільним є культивування досвіду і традицій щодо історичної цілісності релігійно-церковного життя Української держави.

Література

1. Верстюк Іван. Про національну теократію // Наша віра. – 2007. – № 11. – С. 3.
2. Ваннер Кетрін. Євангелізм, ідентичність та культурні зміни в Україні // Агора. Україна в європейському контексті. Випуск 5. – К., 2007. – С. 29-39.
3. Павел, архієпископ. «Я комуністів уважаю» // Киевский Вестник. – 2007. – Жовтень.
4. Круг Павел. «Дорожная карта» или равненская уния? Рим и Константинополь договорились за спиной Русской Православной Церкви // НГ – религии. – 2007. – 21 ноября. – С. 3.
5. Минин Станислав. Какие форумы нужны христианам? Протоиерей Всеволод Чаплин о перспективах диалога Церквей // НГ – религии. – 2007. – 21 ноября. – С. 3.
6. Пилинський Ярослав. Ми вже трохи у Європі! Чи надовго? // Агора. Україна в європейському контексті. Випуск 5. – К., 2007. – С. 52-56.
7. Софрон Мудрий, єпископ-професор. Публічне право церкви і конкордати. – Івано-Франківськ, 2002.
8. Свобода совісті та віросповідання в контексті міжнародних й українських правових актів та релігійних документів. Упорядник М.Ю. Бабій. – К., 2006.
9. Журне Шарль. Християнские требования в политике. – К., 1998.

■ П. ГАНУЛИЧ

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ – ОСНОВА ДУХОВНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Перевагою сучасних конфесійних відносин є те, що релігійний чинник стає більш впливовим. Це особливо відчувається у діяльності секретаріату Президента. Всі значимі громадські заходи супроводжуються почесною свитою українських церковних ієрархів. Представники релігій запрошуються в різноманітні комітети, комісії, ради, виконавчі комітети різних рівнів тощо.

При цьому у деякого із цієї свити виникає спокуса використати державні, владні, силові законотворчі структури для утвердження християнських цінностей, моралі і законів, для

■ П. Ганулич, генеральний секретар Української Асоціації релігійної свободи, директор ВСЗ та РС УУК Церкви Адвентистів сьомого дня.

утвердження своєї конфесії в суспільній структурі країни. Це спостерігається у діяльності Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій і її копій на обласному рівні.

Прикладів цього можна навести багато. Так, в секретаріаті ВРЦ та РО проходить дискусія щодо проекту закону про ще один вихідний день – День Подяки. Волинська Рада Церков оприлюднила своє Звернення, щоб громадяни не працювали в неділю. Водночас у передвиборчій програмі блоку «Наша Україна-Народна самооборона» читаємо: «...Гарантуємо збереження свободи віровизнань і поважне відношення до прагнення мільйонів громадян відносно утвердження єдиної помісної православної церкви». Комунисти у своїй програмі наголосили: «...буде гарантуватися свобода совісті і віровизнання. Держава захистить канонічне православ'я від націоналістичної експансії і законодавчо заборонить діяльність тоталітарних сект». Тут, як кажуть, без коментарів. При цьому мало хто думає про те, що такими «гарними» намірами у нашій багатоконфесійній країні можна тільки нашкодити загалом толерантній сфері релігійного життя.

Пригадаймо, як в кінці XV століття до влади у Флоренції прийшов видатний протестантський проповідник Савонарола. «Якщо ти бажаєш бачити Флоренцію святим містом, ти повинен дати уряд, який любить праведність!... Ти повинен повернути уряд до Бога. ... Добрим громадянином може бути тільки добрий християнин», – такими були тоді гасла державних реформ.

Савонарола вимагав смертельної кари за інсест, азартні ігри. Тих, хто працює в неділю – карати тижневим заробітком. Яким же був наслідок такого правління? Він не тільки не знищив гріх, а гріх ще більше став розквітати. Флорентійці відчували, що їх особиста свобода принесена в жертву чийсь совісті. Приписи придушували звичний спосіб життя громадян. Зрештою аскетизм Савонарола став нестерпним. Його спроби нав'язати свої пропозиції законодавчій владі сприймалися як втручання в державні справи і як форма церковного деспотизму.

Жан Кальвін в Женеві (1541-1564 рр.) вважав, що християнство покликане для того, щоб реформувати все суспільство. Він ініціює прийняття суворих заходів щодо примусового відвідування богослужінь. В Женеві створюється спеціальний орган влади – консисторія. Це було єднання держави і церкви з метою прийняття релігійних законів і нагляд за їх дотриманням. Члени консисторії один раз на рік відвідували кожен дім, щоб дослідити віру і мораль сім'ї.

Коли відбувається зміщення Божого правління з царством світу, тоді християни стають злим царством. «Хрестоносці, які грабували Близній Схід, конкістадори, які вістряли меча на вертали у віру Новий Світ, мандрівники-християни в Африці, які займались работоргівлею – нас все ще шокують їх дії. Історія показує, що коли Церква використовує знаряддя світського царства, то вона стає такою ж неефективною, такою ж деспотичною, як будь-яка інша владна структура. І як тільки церква зміщується з державою (Свята Римська держава, Англія Кромвелля, Женева Кальвіна), то незмінно плундруються християнські принципи. З іронії долі, повага до нас в цьому світі падає прямо пропорційно тому, наскільки наполегливо ми намагаємось примусити інших прийняти наші погляди» (Янг Філіп. Ісус, Якого я ніколи не знав. – Зондерван, 1995).

«Завжди, з часів Константинополя, Церква спокушувалася стати «жандармом моралі» в суспільстві. Католицька церква а середні віки, Женева Кальвіна, Англія Кромвелля, Нова Англія Уінтрона, Російська Православна церква – кожна з них намагалася узаконити форму християнської моралі, і кожна по-своєму, із зусиллям передавала благодать. ... Слухаючи проповіді і читаючи твори в США, я іноді помічаю, що там більше йде розмова за Константина, ніж за Ісуса» (Там же. – С.260-261).

Досить дивно, що протестанти, які вважають доктрину спасіння тільки завдяки заслугам Христа, часто не розуміють, що Царство Христа будується тільки Ним Самим. Це саме спостерігається і серед сучасних євангельських поглядів. У всіх людських зусиллях силою змінити суспільство захована величезна небезпека. В спробах владою побудувати Царство Боже, Християнську державу люди легко можуть зруйнувати себе. Бути сіллю і світом важливо, але захоплюватися політикою з тим, щоб впливати на державу для нав'язування їй навіть християнських моральних цінностей – чревате небезпекою забути, що Царство, подібно до спасіння, покоїться в руках Всемогутнього Бога. Тому немає суттєвої різниці між спасінням нації чи світу і спасінням особи.

З огляду на це, вся історія конфесійних спілкувань повинна буди направлена не на вертикаль «конфесія – держава», а на горизонталь – міжконфесійні стосунки, толерантність, співпраця. І для цього в Україні є можливості, є відповідні міжконфесійні структури. ВРЦ та РО, Нарада Християнських Церков, Рада Євангельських Протестантських Церков України, Українська Міжцерковна Рада, Українська Асоціація Релігійної Свободи. Але, на жаль, обертів набирає тільки ВРЦ та РО. А чи це не тому, що там ходить тінь Константина Великого? І в повному складі на високому рівні вона збирається тільки тоді, коли зустрічається з Президентом чи іншою сильною особою.

Я думаю, не там ми шукаємо авторитета для цієї організації. Не розвинувши міжкон-

фесійні відносини, взаємну співпрацю, релігійні організації не виконують свою місію. Тому, гадаю, є надто важливою правильна діяльність релігійних організацій. Ми звикли розглядати місіонерство як суперечку. Якщо погляди двох людей відрізняються, то вважається, що один з них правий, а інший – ні. Ми виходимо з допущення, що розмова про Істину ведеться для того, щоб з'ясувати, хто правий, а хто – ні. Проте ми ніколи не зможемо переконати людину прийняти нашу точку зору, якщо будемо намагатися загнати її в кут. Духовне зростання можливе тільки при спільній співпраці і повазі всіх сторін. Наша мета – не перемога в суперечці, а прагнення познайомити людину з Богом. Тут не допустимо приниження інших, самовихваляння, звеличення своїх поглядів, ідеологічна монополія.

Методи релігійного впливу змінюються в часі. В середні віки ринок ідей був подібний на довгий стіл з християнським володарем начолі. Місіонерство слугувало меті посилення ролі християнства, нагадувало ведення війни. Метою було встановлення нового, християнського панування. Наші брати і сестри, які жили в середні віки, думали, що чим більше буде насильства, тим краще зможуть вони виконати духовну місію.

Наступна епоха, яка називалася епохою Просвіти, звільнила світ від релігії, яка діяла примусом, і на чолі столу ідей поставила розум. При цьому християнству було вказане місце і місіонерство перетворилось в дискусію. Християни почали думати, чим краще вони зможуть довести свою істинність, то тим краще вони виконують свою місію.

Тепер ми живемо в епоху постмодернізму, коли покладатися тільки на розум вважається щонайменше неадекватно і навіть небезпечно. Сталося непередбачене: стіл набув іншої форми. Він став круглим! І тепер за цим столом немає місця для того, щоб хтось грав роль головуючого. Християнству, подібно всім іншим, дозволили повернутися до столу в ролі однієї з багатьох ідей на ринку. Такі зміни відкривають нові можливості. Головне питання, яке світ ставить сьогодні: «Хто може і чи зможе християнство змінити життя на краще».

Суспільство захоплене благочинною діяльністю церков, створенням реабілітаційних центрів, опікою знедоленими, залежними, дітьми сиротами та ін. І в цій діяльності не вирізняються, хто протестант, православний, іудей чи мусульманин. Як протестант, я із захопленням спостерігаю, як сотні сімей Християн віри Євангельської – П'ятидесятників, маючи багато своїх дітей, беруть в свої сім'ї дітей сиріт, зігрівають їх своїм батьківським теплом і спасають їхні душі. Не можна не згадати сильного впливу новітніх церков, коли вони створюють реабілітаційні центри для хімічно залежних людей, піклуються про бідних. Соціальними орієнтованими продовжують бути православні та католицькі церкви, мусульмани.

Всі ці величні справи можуть бути загубленими, якщо хтось з цього букету деномінацій буде заявляти про свою зверхність. Напевно, ті люди, які заявляють про свою благодатність, унікальність автоматично перестають ними бути. Один з богословів сказав: «Наш комплекс зверхності тримає нас внизу». Демонстрація сили, агресивності є ознакою слабкості і неефективності.

Національне єднання, духовне відродження повинно відбуватися на основі діалогу, свободи совісті, рівності в правах і можливостях всіх конфесій.

■ В.БОДАК
■ Л.ФИЛИПОВИЧ

МІЖРЕЛІГІЙНИЙ ДІАЛОГ В КУЛЬТУРАХ СВІТУ

Діалог і культура тісно пов'язані між собою. Різноманітні аспекти їх взаємин неодноразово розглядалися культурологами, філософами, релігієзнавцями, богословами, які культуру розуміли як форму спілкування людей різних культур, як форму діалогу, а відповідно діалог поставав як всезагальна основа людського взаєморозуміння. Відтак культура – це сенс, зміст діалогу з приводу існування різних людей. Культура, на думку відомого ідеолога діалогічності культури М.Бахтіна, є там, де є дві (як мінімум) культури, самоусвідомлення яких можливе лише через спілкування, діалог з іншою культурою.

Діалогічне розуміння культури передбачає наявність спілкування як на мікро, так і на макрорівнях (персональному і соціально-історичному), яке можливе в різних формах, зок-

■ **Валентина Бодак**, доктор філософських наук, професор кафедри філософії Дрогобицького педагогічного університету імені І.Франка.

■ **Людмила Филипович**, доктор філософських наук, професор, зав. відділу релігійних процесів в Україні ІФ НАН України.